

EVALUAREA RESURSEI UMANE DIN ROMÂNIA PRIN PRISMA DEZVOLTĂRII DURABILE

Conf. univ. dr. Stoica Maricica

ASE București

Abstract

Human resource is the main beneficiary of valorizing systems, natural resources and, at the same time, the main disturbant of integrity or balance of these natural resources and ecosystems. This is a reciprocal conditioning of existence and evolution man-nature, conditioning which the author will highlight in the paper. The human resource has its own potentialities which can be put at service for development. People have the capacity to receive, process information and knowledge, to generate information and knowledge with commercial value. Human intelligence thus becomes a factor of economic-social development and a parameter of integration in world flows, as a companion to globalization phenomenon.

Resursa umană denumită „ultima resursă” de Banca Mondială se dovedește a fi singura și cea mai prețioasă resursă în rezolvarea crizei om – mediu - dezvoltare, pentru imaginația resursei umane nu există bariere. Resursa umană, generează cunoștințe și informații care constituie surse unitilizabile pentru dezvoltarea economică, cunoștințe care se amplifică, se multiplică și se diversifică prin reutilizare. O evaluare logică a resursei umane impune ca punct de plecare principiile dezvoltării durabile așa cum au ele formulate la Rio de Janeiro în 1992 la U.N. Millenium Summit în anul 2002 și la Johannesburg Summit în anul 2002.

1. Principiul protecției sănătății oamenilor

Ca principiu prioritar, atrage atenția că sănătatea oamenilor trebuie privită precumpănitor de către decidenții ce gestionează resursa umană. Starea sănătății oamenilor (tabelul 1) nu este mulțumitoare, numai sărăcia, înrăutățirea nivelului de viață pe termen mediu-lung, lacunele sistemului sanitar pot explica ratele mari de copii distrofici, a mortalității materne, asaltul bolilor infecțioase și parazitare, reparația cazurilor de TBC, proliferarea cazurilor de SIDA și sifilis etc. Este adevărat că și valoarea PIB-ului/locuitor este

cea mai mică decât în toate țările de referință, ceea ce poate explica, parțial, legătura menționată mai sus, dintre sărăcie și sănătatea populației.

Starea sănătății populației

Tabel 1

Indicator	UM	România
Copii subponderali la naștere (2000)	% din total	8,9
Cazuri noi de copii distrofici sub 3 ani (1999)	la 1000 copii sub 3 ani	14,3
Rata mortalității materne (anul 2000)	% la 100.000 născuți vii	32,8
Cazuri de noi îmbolnăviri prin boli infecțioase și parazitare, 1999	la 100.000 locuitori	3005,1
Cazuri de TBC	la 100.000 locuitori	104,1
Populație ce revine la un medic, 1999	număr	486
Paturi de spital, 1999	la 100.000 locuitori	7,3
Consultații pe locuitor în dispensare	număr	2,2
Mortalitatea infantilă	La 1000 născuți vii	21,0

Sursa: Anuarul Statistic al României 2003

Într-o ierarhie a 49 țări, România ocupă locul 39, având o cotă de 4% din PIB (3,3% în anul 2002) după cum se sugerează în graficul din figura 1. Se poate reține și faptul că unele țări dezvoltate alocă între 8 și 13% din PIB în domeniul sănătății publice iar o primă rezultată a acestui efort este speranța de viață la naștere care ajunge la 77-80 ani în țările dezvoltate, 71-75 în țările foste socialiste, comparativ cu 70 ani în România. Starea de sănătate a populației din România nu pare a fi un suport al dezvoltării durabile, eforturi mari și îndelungate în timp urmând a fi regăsite în politicile și strategiile de dezvoltare naționale.

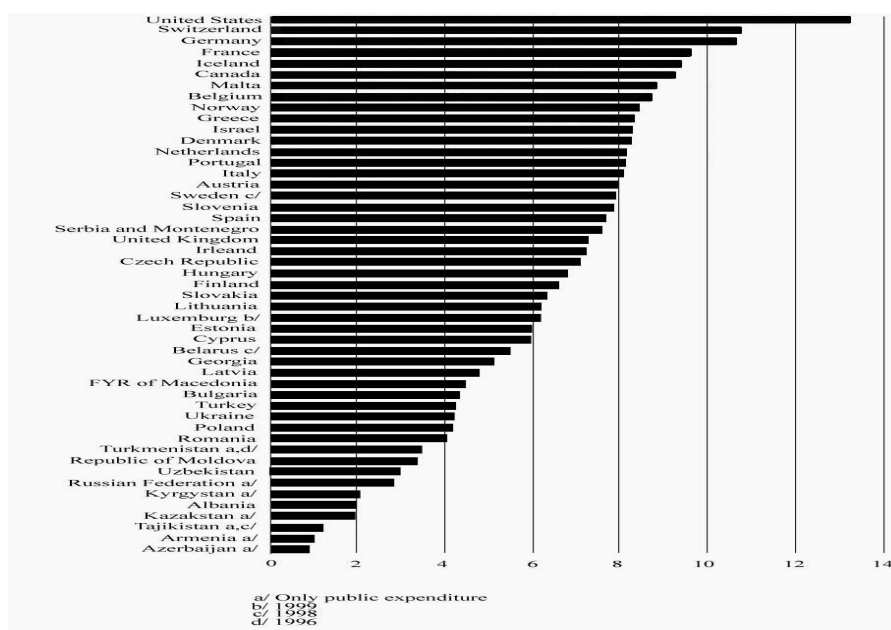

Fig. 1 - Cheltuielile totale pentru sănătatea publică, la % din PIB, anul 2000

Poluarea mediului poate fi o cauză serioasă de afectare a sănătății oamenilor. În România agresiunea poluării asupra sănătății oamenilor are multe moduri de manifestare. Soluțiile la îmbunătățirea calității mediului pot fi găsite în respectarea normelor și standardelor

de mediu în reconstrucția ecologică a siturilor degradate, în îmbunătățirea calității apei potabile (mai ales în mediul rural), gestiunea modernă a deșeurilor, completarea legislației la nivelul Uniunii Europene (de pildă, calitatea aerului în așezările umane înrăutățit de traficul auto), controlul calității alimentelor etc. În cele ce urmează se fac câteva considerații asupra poluării morale, la fel de periculoasă pentru sănătatea oamenilor ca și poluarea chimică, sonoră, alimentară, prin radiații etc. Tabelul 2 înscrie câțiva factori de poluare morală; pericolul acestora este cu atât mai mare cu cât nu sunt prefigurate soluții sau sesizate preocupări pentru punerea sub control a acestui fenomen deosebit de periculos, prin urmări pe termen lung pentru om – ca individ, familii, colectivitățile locale sau la nivelul unui județ sau național.

Poluare morală în România (anul 2000)

Tabel 2

Indicator	Valoare
Tabagismul Fumători % din total	România: 10,1% femei; 32,3% bărbați UE: 21% femei; 25,1% bărbați
Alcoolism Consum alcool (100%) locuitori peste 15 ani, litri	România: 8 Bulgaria: 7,2 Spania: 6,6
Rata criminalității, persoane condamnate definitiv, la 100.000 locuitori, 2002	România: 375
Crime, la 100.000 locuitori	România: 7 S.U.A: 6
Divorțuri (2002)	la fiecare 10 căsătorii, urmează 3 divorțuri Rata divorțurilor: 1,17‰ România: 1,4% anul 2002

Sursa: Economic Commission for Europe: Trends in Europe and North America; Statistical Yearbook, New York, 2003, p. 203-204; Anuarul Statistic al României 2003.

Punerea sub control a fenomenului de poluare morală ar putea însemna durată unei generații umane, presupunând educația, nivelul de trai, calitatea administrației publice, guvernării (și, în special în justiție), colaborarea cu biserica, formarea opiniei publice ca reacție la fenomen, exemplul familial, reducerea ratei de șomaj etc.

2. Eficiența capitalului uman

Eficiența cu care este valorificată resursa umană trebuie privită la două paliere: în interesul personal (câștig, afirmare profesională etc.) și în interesul social, al eficienței firmei, zonei, țării. Indicatorii uzuali pentru eficiența capitalului uman sunt cunoscuți și anume: PIB/locuitor, productivitate, timp de lucru prestat într-un an, perioada activă profesională; rata șomajului, vârsta de pensionare, numărul populației inactive în afara șomerilor (neangajați, penitenciare, handicapați). În ultimii 20 ani a prins contur economia cunoașterii (societatea cunoașterii) care are și alți indicatori proprii de caracterizare a eficienței. În acest ultim caz, generarea informațiilor, cunoștințelor – cu valoare comercială – pune în evidență aportul

uman. Pregătirea profesională, talentul, spiritul inovator încep să fie precumpănitori printre criteriile de evaluare a activității umane.

Și, în sfârșit, un alt set de indicatori se pot referi la eficiența cu care omul pune în operă, în valoare, resursele naturale. Nu este vorba numai de aspecte cantitative (randamente, pierderi, grad de valorificare etc.), dar și calitative (poluarea, afectarea calității factorilor de mediu). Asamblând indicatorii de eficiență pe tipurile de activități prezentate mai sus se ajunge la noțiunea de eficiență socială sau măsura în care resursa umană intervine în natură, în societate, pentru a imprima procesului de evoluție un trend ascendent care se transferă treptat într-un trend specific proceselor de dezvoltare, dând astfel sens locului și rolului omului în natură, în habitatele umane, în societatea modernă.

a) Aportul omului la formarea PIB-ului este un indicator complex – rezultată a vocației naționale, calitatea gestiunii economiei, gradului de cultură, resurselor naturale etc. PIB/locuitor din România este de 6.326 USD/locuitor, exprimați ca putere de cumpărare (cu același indicator din alte țări foste socialiste: Slovenia cu 17.748 USD/loc., Cehia cu 15.148 USD/loc., Bulgaria cu 6.909 USD/loc.).

b) Productivitatea muncii la nivel național nu avantajează, ca valoare a indicatorului, (tabelul 3) România. După cum rezultă, decalajul care trebuie depășit de România pentru a ajunge la nivelul Portugaliei sau Greciei pare foarte mare: de la 4.185 Euro/salariat/ an în România, la 4-5 ori mai mult. Această sarcină (și cu încărcătură istorică) presupune o altă calitate a actului de decizie (macro, mezo și micro nivel) a clasei decidenților, dar și altă calitate, motivarea resursei umane.

Niveluri comparative ale productivității muncii pe sectoare, în România și în unele țări europene

Tabel 3

Țara	Agricultură	Industrie, construcții	Distribuție, hoteluri, restaurante, transport	Servicii financiare, afaceri	Administrație publică, sănătate, educație	Total
România	1909	5321	7081	9023	31195	41185
Danemarca	41285	59975	50754	118310	43226	57329
Germania	23103	51150	35329	113750	39956	54278
Grecia	11724	25613	28053	88762	23715	27662
Luxembourg	34215	79076	73425	157682	74700	94136
Olanda	36123	58102	39484	61516	32596	45207
Portugalia	6359	19419	21220	47250	21096	20918

Sursa: Nicolae George Drăgulănescu, Secțiune în timp și spațiu, în Univers Ingineresc nr. 5, 1-15 martie 2003.

În accepțiunea specialiștilor de la Banca Mondială cauza principală a involuției economiei în România, a folosirii incomplete a forței de muncă trebuie căutată în întârzierea cu care s-a abordat reforma economiei (proces în continuă desfășurare după 15 ani de la

debutul în alte țări foste socialiste), Banca Mondială prezentând și două grafice (figura 2), care au următoarea legendă:

- Prima fază a reformei (evaluată cu indicator EBRD) s-a evaluat cu indicatori pentru privatizarea pe scară redusă, liberalizarea prețurilor, sistemul de comerț și schimburi externe;
- Faza a doua s-a evaluat cu indicatori ca: privatizarea pe scară mare, restructurarea întreprinderilor și îmbunătățirea managementului, politica de competiție, reforma bancară, securitatea piețelor și a instituțiilor financiare nebankare, reforma infrastructurii.

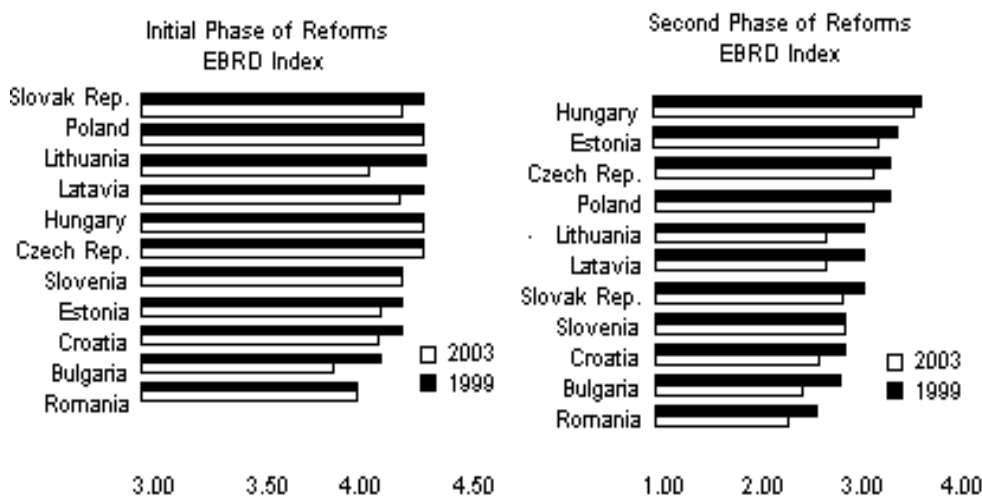

Fig. 2 – Evoluția reformei în perioada de tranziție în România și unele țări foste socialiste

Observație: indicatorii componenți specifici fiecărei faze a reformei sunt calculați printr-un algoritm ce ține seama de indicatorii individuali menționați în text.

Sursa: EBRO: *Transition Indicators*, Raport Banca Mondială nr. 29123-RO, iunie 2004, p. 13.

c) Perioada activă de lucru, vârsta de pensionare. Sunt semnificative câteva momente decizionale care au dus la creșterea numărului de șomeri și la haosul stabilirii pensiilor individuale și asigurări, fondurilor pentru plata acestora.

↳ Pensionarea anticipată, reglementată prin Decretul-Lege nr. 70/aprilie 1990 și Legea nr.2/10 ianuarie 1995 s-a concretizat în dublarea numărului de pensionari în perioada 1989 (3324 mii persoane pensionate) și 2000 (6180 mii persoane pensionate);

↳ Scăderea continuă la scară națională a numărului de salariați, concomitent cu creșterea numărului de pensionari și plata pensiilor din contribuția actualilor salariați, au făcut ca raportul numeric dintre pensionarii de asigurări sociale și populația ocupată în economie să crească.

d) Potențialul de C-D, redat prin numărul de cercetători, fondurile financiare alocate cercetării pentru sprijinirea acestora și numărul brevetelor.

La nivel național, sectorul C-D este în declin puternic după anul 1989, ceea ce situează România pe o poziție codașă în ierarhia mondială (figura 3), cu cca.700 cercetători la un milion locuitori, comparativ cu 3000-5500 cercetători la un milion locuitori în țările dezvoltate. Fondurile financiare – suport – al activității de C-D sunt modeste în România (figura 4), concordante cu poziția țării în ierarhia mondială a potențialului de C-D (figura 3). Privite în dinamică, în perioada 1993 – 2000, cheltuielile pentru C-D, ca % din PIB au scăzut continuu în România de la 0,91% în anul 1993 la 0,37% în anul 2000, tendință inversă multor țări care și-au majorat continuu contribuția la sprijinirea activității de cercetare-dezvoltare, precum: Danemarca, Germania, Grecia, Spania, Olanda, Austria, Portugalia, Finlanda, Suedia, Islanda, țări ce și-au consolidat procesul de dezvoltare economică. Unul dintre rezultatele activității de C-D se concretizează în numărul de cereri de brevet sau brevete înregistrate.

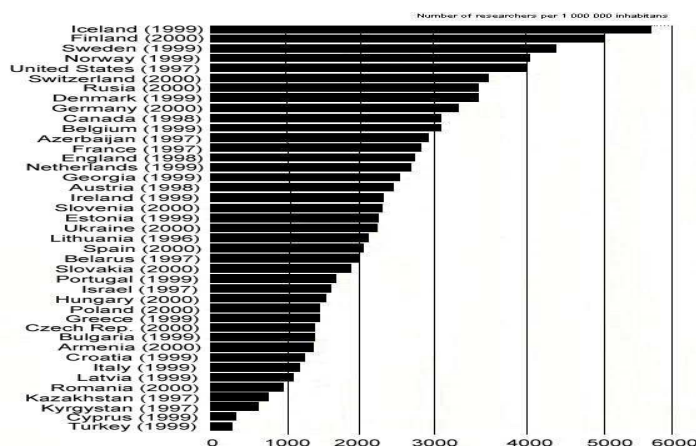

Fig. 3 - Numărul de cercetători / locuitor în România și unele țări de referință, anul 2000

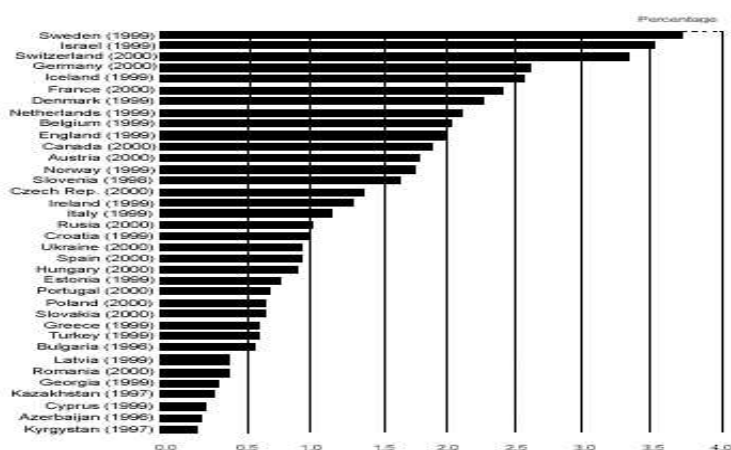

Figura 4. Cheltuieli pentru activitatea de C-D, redete cu % din PIB, anul 2000

La nivel național, în anul 2000, s-au înregistrat 1248 cereri de brevete, cifră ne semnificativă pentru dimensiunea țării și statutul de țară europeană. Într-un clasament de 28 țări, România ocupă locul 27 cu 1,11 brevete înregistrate la un milion locuitori, în anul 2000,

comparativ cu Slovenia – 25,14, Ungaria – 18,59, Cehia – 13,51, Bulgaria – 4,15, Norvegia – 136,01, Finlanda – 343,68, Portugalia – 4,01, Austria – 154,03, Irlanda – 9,5 etc.

În ceea ce privește potențialul uman, acesta se recrutează – de regulă – dintre absolvenții de institute de învățământ superior. Față de situația internațională, România a înregistrat, în anul 2000, 32% rată de înrolare în învățământul secundar, același indicator cunoștea următoarele valori: S.U.A.-77,4%, Germania-34,2%, Franța-56,0%, Coreea de Sud-56,1%, Federația Rusă-63%, Kazahstan-53%, Lituania-44%, Letonia-63%, Estonia-75%, Bulgaria-41%, Marea Britanie-69%, Suedia-64%, Portugalia-56%, Grecia-42% etc. Banca Mondială folosește un set de indicatori (tabelul 4) pentru a caracteriza nivelul științei și tehnologiei într-o țară, iar ONU, sub egida PNUD, calculează un indice al dezvoltării tehnologice pentru toate țările, stabilind o ierarhie între acestea după valoarea indicelui.

Indicatori ai științei și tehnologiei

Tabel 4

Indicatorul	România	Austria	Bulgaria	Cehia	Grecia
Oameni de știință și ingineri în activitatea de C-D; număr la un milion de locuitori	1393	1605	1289	1317	1045
Tehnicienii în activitatea de C-D; număr la un milion de locuitori	584	801	466	682	314
Studenți în știință și inginerie; % din totalul studenților	21	33	27	28	
Articole în publicațiile de specialitate, număr	751	3432	896	2024	2123
Cheltuieli pentru activitatea de C-D, % din PIB	0,79	2,64	...	1,27	0,48
Exporturi de înaltă tehnologie % din total mărfuri exportate	6	14	...	8	9
Royalty și taxe din licențe, achiziții și vânzări în milioane USD	3 45	162 547	4 10	44 82	5 203
Brevete de la rezidenți, număr	1069	9537	302	618	72
Mărci de produse solicitate	9067	18697	8776	17923	8714

În anul 2000, România ocupă locul 35 într-un total de 72 țări luate în calcul, situându-se după Argentina și înainte de Costa Rica. În concluzie, putem afirma că resursa umană din România este departe de a îndeplini principiile unei dezvoltări durabile.

Investițiile în resursa umană trebuie să vizeze în principal următoarele:

- dezvoltarea unui sector propriu puternic de cercetare științifică cu virtuți ecologice;
- calitatea învățământului – adoptarea curriculei școlare și universitare pentru sectoare sustenabile cu potențial economic și social de perspectivă;
- pregătirea specialiștilor în sistem holist pentru reconstrucția/construcția economiei sustenabile;
- pregătirea decidenților în sistem holist pentru gestionarea economiei sustenabile.

Numai o resursă umană conectată la fluxurile mondiale de informații și cunoștințe și pregătită pentru a emite cunoștințe cu caracter comercial, acompaniată de un capital social și cultural valoros sunt în măsură să recalibreze/construiască o economie durabilă

Bibliografie

- 1 *** *Human Development Rapport*, PNUD, New York, 2003
- 2 *** *Restructuring for EU Integration*, World Bank, România, vol.2, Main Report, Raport nr. 29123-RO, iunie 2004
- 3 *** *Trends in Europe and North America*, UN: Economic Commission for Europe, New York, 2003, p. 200
- 4 *** *Raport asupra obiectivelor de dezvoltare ale mileniului*, Guvernul României, București, 2003
- 5 *** *Anuarul Statistic al României 2003*, București, I.N.S.
- 6 *** *România în cifre*, I.N.S., București, martie 2003
- 7 *** *World Development Indicators*, Washington, The World Bank 2002, p. 316
- 8 Cătălin, Z. coord. *Dimensiuni ale sărăciei*, Editura Expert, București, 1995
- 9 Georgescu-Roegen, N. *Legea entropiei și procesul economic*, Editura Politică, București, 1996